

SELMA LAGERLÖF

Tal vid nobelfesten 10 december 1909

Ur *Troll och människor* (1915)

Kungliga högheter! Mina herrar och damer!

Det var för några dar sen, då jag satt på tåget för att resa till Stockholm. Det led mot kvällen. Det var mörkt ute och rätt skumt i kupén. Mina medresande slumrade var och en i sitt hörn, och jag satt tyst och hörde på tågets dån, då det brusade fram på skenorna.

Medan jag satt där, kom jag att tänka på alla de gånger, som jag hade rest till Stockholm. Som oftast hade det varit för något svårt. Jag hade farit dit för att ta examen, och jag hade farit dit med manuskript för att söka förläggare. Och nu var jag på väg dit för att ta emot Nobelpriset. Det var inte utan, att jag tyckte, att det var svårt, det också.

Hela hösten hade jag levat i mitt gamla hem i Värmland i den största ensamhet, och nu skulle jag nödgas träda fram bland många människor. Det var, som om jag hade blivit skygg för liv och rörelse därborta i ensligheten, och jag blev ängslig vid tanken på att åter nödgas visa mig ute i världen.

Men i grunden var det ju en så förunderligt stor glädje att få ta emot priset, och jag sökte fördriva min ängslan genom att tänka på dem, som skulle bli glada åt min lycka. Det var många goda gamla vänner, det var mina syskon, och först och främst var det min gamla mor, som satt därhemma och gladde sig åt att ha fått uppleva denna stora tilldragelsen.

Med detsamma kom jag att tänka på min far, och jag kände en stor saknad över att han inte levde, så att jag kunde berätta honom, att jag hade fått Nobelpriset. Jag visste, att ingen skulle ha blivit så glad som han. Aldrig har jag råkat någon, som har hyst en sådan kärlek och vördnad för diktning och diktare, och om han nu hade fått veta, att Svenska akademien hade tillerkänt mig ett stort diktarpris ... Det var en riktig sorg, att jag inte fick tala om det för honom.

Var och en, som har farit på tåget i natt och mörker, vet, att det kan hända, att vagnarna långa stunder glider framåt märkvärdigt stilla utan en skakning. Buller och rassel upphör, och det jämna dånet från hjulen förbyter sig i stillsam och entonig musik. Det är, som om järnvägsvagnarna inte längre fore fram på syllar och skenor, utan glede bort i rymden. Nå, just som jag tänkte på att jag ville råka far, hände något i den vägen. Tåget började ila framåt så ljudlöst och lätt, att jag tyckte, att det omöjligt kunde vara kvar på jorden. Och så började mina tankar leka: «Tänk, om jag nu fore till min gamle far i himmelrik! Jag tycker

mig ha hört, att sådant har hänt andra; varför skulle det inte hända mig?»

Järnvägsvagnen fortfor att glida framåt tyst och ljudlöst. Men vart den så for, så hade den långt att färdas, innan den nådde målet, och mina tankar hann fram före den.

«När jag nu råkar far,» tänkte jag, «sitter han nog i en gungstol på en veranda och har framför sig en solig gårdsplan, som är full av blommor och fåglar, och naturligtvis håller han på att läsa Fritjofs saga. Och då far får se mig, lägger han ner boken och skjuter glasögonen upp i pannan, och så reser han sig och går emot mig. Och han säger «goddag» och «välkommen» och «Nej, är du ute och går!» och «Hur står det till med dig, flickan min?» – alldeles på det gamla sättet.

Först då han har satt sig till rätta i gungstolen igen, börjar han undra varför jag har sökt upp honom. «Det är väl inte något på tok därhemma?» frågar han plötsligt.

«Nej då, far, det står bra till.» Och jag ämnar just tala om nyheten, men så tycker jag, att jag vill gömma på den en smula, och därför gör jag liksom en omväg. «Jag har bara kommit för att be dig om ett gott råd,» säger jag och tar an ett bekymrat utseende. «Det är så, att jag har råkat i stora skulder.»

«Jag är rädd för att du inte kan få mycken hjälp med den saken hos mig,» säger far. «Man kan visst säga om det här stället som om de gamla

herrgårdarna i Värmland, att här finns allting utom pengar.«

«Det är inte heller för pengar, som jag är i skuld,» säger jag. – «Det var värre, det,» svarar far. «Tala nu om allting från början, flickan min!«

«Det är inte för mycket, att du hjälper mig,» säger jag, «för det är nog ditt fel från början. Kommer du ihåg hur du brukade sitta vid klaveret och sjunga Bellman för oss barn, och minns du hur du lät oss läsa Tegnér och Runeberg och Andersen ett par gånger var vinter? På det sättet var det, som jag råkade i min första stora skuld. Far, hur ska jag kunna vedergälla dem för att de lärde mig att älska sagorna och hjältedåden och fosterjorden och människolivet i all sin storhet och i all sin skröplighet?»

När jag säger detta, sätter far sig till rätta i gungstolen och får ett vackert uttryck i ögonen. «Jag är glad åt att jag var med om att skaffa dig den skulden,» säger han.

«Ja, det kan du ju ha rätt i, far,» säger jag, «men du får komma ihåg, att det inte är slut med detta. Du får tänka på att jag har en sådan mängd fordringsägare. Tänk på alla de där fattiga och hemlösa kavaljererna, som brukade fara omkring i Värmland i din ungdom och spela kille och sjunga visor! Till dem står jag i skuld för galna äventyr och upptåg och skämt i oändlighet. Och tänk på alla de gamla, som har suttit i små grå stugor i skogsbrynet och berättat om näck och troll och bergtagna jungfrur! Det är väl de, som har lärt

mig hur det kan bredas ut poesi över hårda fjäll och svarta skogar. – Och så, far, tänk på alla de bleka och hålogda munkar och nunnor, som har suttit i skumma kloster och sett syner och hört röster! Till dem står jag i skuld för lån ur den stora legendskatten, som de har samlat sig. Och tänk på dalbönderna, som drog till Jerusalem! Är jag inte i skuld hos dem, därför att de gav mig ett stordåd att skriva om? Och det är inte nog med att jag står i skuld hos människor, far, det är hela naturen också. Det är markens djur och himmelens fåglar och blommor och träd, – de har allesammans haft sina hemligheter att berätta mig.«

Far bara nickar och småler, medan jag säger detta, och ser inte alls bekymrad ut. «Du måste väl förstå, att det är en stor skuldbörda, far?» säger jag och blir alltmer allvarsam. «På jorden vet ingen hur den ska gäldas. Jag trodde, att ni visste det här i himlen.» – «Ja, det vet vi nog också,» säger far och tar saken lätt, som han brukar. «Det ska nog bli råd för dina bekymmer. Var inte rädd, barn!«

«Ja, men, far, det är ändå inte nog med detta,» säger jag. «Jag står också i skuld hos alla, som har ryktat språket, som har smitt och format det goda verktyget och lärt mig att nyttja det. Och står jag inte i skuld till alla dem, som har diktat och skrivit före min tid, som har gjort det till en skön konst att berätta om människoöden, som har gett uppslag och anvisat vägar? Står jag inte i

mångfaldig skuld till dem, som i min ungdom främst bar upp dikten: hos de stora norrmännen och de stora ryssarna? Står jag inte i skuld därför, att jag har fått leva i en tid, då mitt eget lands diktning har stått i högsta blomstring, därför att jag har fått se Rydbergs marmorkejsare, Snoilskys diktvärld, Strindbergs skärgård, Geijerstams folkliv, Tor Hedbergs skådespel, Anne-Charlotte Edgrens och Ernst Ahlgrens nutidsmänniskor, Helena Nybloms dikter, Heidenstams Österland, Sophie Elkans levandegjorda historia, Frödings Värmlandslåtar, Levertins legender, Hallströms Thanatos och Karlfeldts Dalmålningar och så mycket annat framträda ungt och nytt, eggande till tävlan och befruktande för drömmen?«

«Ja, ja,» säger far. «Du har rätt, du är i stor skuld, men det ska det nog bli råd med.»

«Jag tror inte, att du riktigt förstår hur svårt jag har det, far,» säger jag. «Du har nog inte besinnat, att jag också står i skuld till mina läsare. Vad har jag inte allt att tacka dem för: alltifrån den gamle kungen och hans yngste son, som sände mig ut på min gesällvandring till södern, till de små skolbarnen, som klottrar ihop ett tack för Nils Holgersson? Vad skulle det ha blivit av mig, om man inte hade velat läsa mina böcker? – Inte heller får du glömma dem, som har skrivit om mig. Kom ihåg den store danske kritikern, som vann mig vänner över hela sitt land bara med ett par ord! Och tänk på honom, som nu är död och som tillblandade sin dryck på bittert och ljuvt

konstfullare, än någon har gjort hos oss före hans tid! Tänk på alla dem, som i främmande land har arbetat för mig! Jag har skuld, far, både till dem, som har berömt, och till dem, som har tadlat.«

«Ja, ja,» säger far, och jag tycker inte, att han ser så lugn ut. Han börjar visst förstå, att det inte blir så lätt att råda mig.

«Kom ihåg alla, som har hjälpt mig, far!» säger jag. «Tänk på min trogna vän Esselde, som sökte öppna en väg för mig, då ännu ingen annan vågade tro på mig! Kom ihåg de många, som har värnat om min diktning och skyddat mitt arbete! Och kom ihåg min goda vän och reskamrat, som inte bara förde mig till södern och visade mig all konstens härlighet, utan också gjorde hela livet ljusare och rikare! Och tänk på all kärlek, som har mött mig, tänk på all heder och utmärkelse! Kan du inte förstå, att jag behöver komma till dig för att få veta hur man betalar sådana här skulder?»

Far har sänkt huvudet och ser inte så hoppfull ut som i början. «Jag tror visst, att det inte blir så lätt att finna hjälp för dig, flickan min,» säger han. «Men nu måtte det väl vara slut?»

«Nej, hittills har det väl ändå varit så, att jag har kunnat bära det,» säger jag. «Men nu kommer snart det allra värsta. Det var därför, som jag var tvungen att gå till dig och fråga om råd.»

«Jag kan inte förstå, att du kan råka i värre skuld,» säger far.

«Åjo,» säger jag och så talar jag om «det» för honom.

«Aldrig kan jag tro, att Svenska akademien ...» säger far. Men i detsamma ser han på mig, och då förstår han, att «det» är sant. Och det börjar rycka i varenda rynka i hans gamla ansikte, och han får tårarna i ögonen.

«Vad ska jag säga till dem, som har beslutat i den här saken, och till dem, som har anmält mig till pris?» säger jag. «För tänk på detta, far: det är inte bara ära och pengar, som de har gett. De har haft en så god tro om mig, att de har vågat utmärka mig inför all världen. Hur ska jag plåna ut den tacksamhetsskulden?»

Far sitter och grubblar litet, men så torkar han bort glädjetårarna ur ögonen, skakar på sig och slår näven i stolkarmen. «Jag vill inte sitta här längre och fundera på saker, som ingen, varken i himmel eller på jord, kan ge svar på,» säger han. «Är det så, att du har fått Nobelpriset, då bryr jag mig inte om annat än att vara glad.»

Kungliga högheter! Mina herrar och damer!
Då jag inte fick bättre besked på alla mina frågor, så återstår mig bara att be er deltaga i den tacksamhetens skål, som jag har äran föreslå för Svenska akademien.